

Tanja Laitila

Teppo Hujala

Jukka Tikkanen

Mikko Kurttila

Tanja Laitila, Teppo Hujala, Jukka Tikkanen ja Mikko Kurttila

Yksityismetsien monikäyttöön ja monimuotoisuuteen liittyvät arvot ja asenteet: analyysi metsän- omistajien haastatteluista

Laitila, T., Hujala, T., Tikkanen, J. & Kurttila, M. 2009. Yksityismetsien monikäyttöön ja monimuotoisuuteen liittyvät arvot ja asenteet: analyysi metsänomistajien haastatteluista. *Metsätieteen aikakauskirja* 2/2009: 113–125.

Perinteinen Suomessa käytössä oleva metsäsuunnittelumalli ei pysty riittävän tehokkaasti tarkastelemaan moniarvoistuneiden yksityismetsänomistajien metsien käytön tavoitteita. Monimuotoisuuteen ja -käyttöön liittyvien näkökohtien syvällisempi tarkastelu metsäsuunnittelussa edistäisi sekä metsänomistajien omien että metsä- ja luonnonsuojelupolitiikan tavoitteiden täyttämistä. Tässä tutkimuksessa eritellään metsänomistajuudesta ja metsään liittyvästä päätöksenteostaan puhuvien metsänomistajien asenteita monimuotoisuuden turvaamisesta ja monikäyttöä kohtaan. Tutkimus perustuu 30 metsänomistajan haastatteluaineiston laadulliseen analyysiin, jossa sovellettiin metsiin liittyvien arvojen ja asenteiden viitekehystä. Metsäsuunnittelun kehittämiskohteita olivat mm. metsänomistajien luontoasenteiden tunnistaminen ja vapaaehtoiseen, metsänomistajille syystä tai toisesta tärkeiden kohteiden omaehtoiseen suojeluun kannustaminen. Tutkimuksessa ehdotetaan luontokohteiden turvaamisen ja sopimusperusteisen vapaaehtoisen suojelun päätöksenteon tukemisen tiivistä integrointia metsäsuunnittelupalveluihin. Metsäsuunnittelijat tarvitsevat keinoja, taitoja ja kannustimia pystyäkseen tarjoamaan asiakaslähtöistä monimuotoisuus- ja monikäyttökonsultointia omistajille. Esimerkiksi luonnonarvokauppaan ja määräaikaiseen suojelusopimukseen liittyville vertailulaskelmille ja käytännön päätöstuella olisi tarvetta. Vapaaehtoisen suojelun keinojen tarjoamisen mahdollisuuksien tiedostaminen ja kunnioittaminen metsän yhtenä käyttömuotona eri suunnittelun tasoilla tulee olemaan yksi metsäpolitiikan seuraavien vuosien haaste.

Asiasanat: kvalitatiivinen tutkimus, metsien vapaaehtoinen suojelu, METSO-ohjelma, metsäsuunnittelu, päätöstuki

Yhteystiedot: Metla, Joensuun tutkimusyksikkö, PL 68, 80101 Joensuu

Sähköposti mikko.kurttila@metla.fi

Hyväksytty 27.4.2009

Saatavissa <http://www.metla.fi/aikakauskirja/full/ff09/ff092113.pdf>

I Johdanto

Suomen metsäpolitiikka korostaa monimuotoisten metsien kestäväää hyvinvointia tuottavaa haasteellista tehtävää (esim. Kansallinen metsäohjelma 2015 (2008), Metsäsektorin tulevaisuuskatsaus... 2006). Kansallinen metsäohjelma 2010 (1999) on arviointien mukaan toiminut kokonaisuudessaan hyvin, mutta mm. metsien monimuotoisuuden turvaamisen keinovalikoimassa on vielä kehittämisen varaa. Keinot ovat olleet oikean suuntaisia, mutta riittämättömiä (Hildén ym. 2005). Ratkaisukeinoja tarvitaan etenkin Etelä-Suomen metsien usein riittämättömäksi nähtyyn suojelutasoon (Metsien suojelun tarve... 2000, Virkkala ym. 2000, Horne ym. 2004, Horne ym. 2006). Näiltä ratkaisuilta edellytetään sekä ekologista, taloudellista ja sosiaalista kestävyyttä että yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä.

Nykyinen, alueelliseen metsävaratiedon keruuseen perustuva metsäsuunnittelumalli voidaan ainakin osittain nähdä politiikkakeinona, jolla ohjataan metsänomistajia kohti metsäpolitiikan tavoitteita toteuttavaa metsätaloutta (Kangas ja Hänninen 2003, Niskanen 2005, Tikkanen ym. 2007). Tähän suunnittelumalliin kohdistuu näinä aikoina suuria muutospaineita muuttuneen toimintaympäristön ja asiakaskunnan vuoksi (mm. Karppinen 1998a, Virola 2003, Nuutinen ja Hujala 2008, Ripatti 2006). Vaikka metsänomistuksen ensisijaisena tavoitteena on useimmiten edelleen taloudellinen hyöty, ovat metsänomistajien tavoitteet ja arvot aiempaa moniarvoisempia ja muut metsien tuottamat hyödyt, kuten virkistyskäyttö, maisema, luonnonsuojelu ja symboliset arvot ovat muodostumassa yhä tärkeämmiksi (Kangas ja Niemeläinen 1996, Karppinen 1998a, Karppinen ja Hänninen 2000).

Metsänomistajan yksilöllisten tavoitteiden asianmukainen ja tehokas tarkastelu vaatii suunnittelujärjestelmän kehittämistä kohti asiakaslähtöistä ja monitavoitteista prosessia. Strategia- ja markkinoitkielessä usein kevyesti käytetylle asiakaslähtöisyyden käsitteelle on viime aikojen metsäsuunnittelukeskustelussa haettu täsmällisempää sisältöä määrittelemällä yksityismetsien asiakaslähtöinen metsäsuunnittelu päätöstukipalveluksi, joka 1) perustuu omistajan aloitteeseen, 2) paneutuu omistajan määrittelemiin päätösongelmiin, ja 3) rakentuu

selkeistä vaihtoehdoista, jotka sopeutetaan metsänomistajan vuorovaikutusmieltymyksiin ja tapoihin tehdä päätöksiä (Hujala ym. 2007b, s. 39). Metsäsuunnittelumalli onkin tarkoitus uudistaa vuosiin 2008–2010 mennessä kehittämällä yksityismetsiin uudenlainen metsäsuunnittelujärjestelmä. Muutoksen suuntaviivoja on linjattu jo Metsäsuunnittelustrategia 2001–2010:ssä sekä uudessa suunnittelustrategiassa (Maa- ja metsätalousministeriön... 2001, 2008).

Yksityismetsänomistajien asenteita on Suomessa viime aikoina tarkasteltu pohjautuen Pietarisen (1987, 2000) määritelmiin luonto- ja ihmiskeskeisistä arvoista (ks. myös Saarinen 1999). Tuloksena on syntynyt tavoitteiden ja käyttäytymisen ennustamisessa käytetty omistajaryhmittely (Kuuluvainen ym. 1996, Karppinen 1998b). Pietarisen arvo-orientaatio on pohjustanut metsänomistajien empiiristä ryhmittelyä myös esimerkiksi Belgiassa (Serbruyns ja Luyssaert 2006). Ongelmana arvo-orientaatiolähtöisessä asennemallinnuksessa on jossain määrin sen heikko kytkentä toimintaan, vaikka arvot onkin määritelty ihmisen elämää ohjaaviksi pääperiaatteiksi (ks. Verkasalo 1996, Karppinen 2000). Klassisista arvoteorioista (esim. Schwartz 1992) puuttuu lisäksi kyky tarkastella metsään ja metsänomistukseen liittyviä erityispiirteitä (Karppinen 2004). Siksi metsänomistajatutkimuksissa on usein sovellettu asenneteorioita, jotka voivat toimia välittäjinä korkeammalla hierarkiatasolla sijaitsevien arvojen ja arkielämän toiminnan välillä. Viitekehyksen rakentamisessa on tällöin eri tavoin käytetty apuna mm. tavoitteiden ja motiivien käsitteitä (Kurtz ja Lewis 1981, Hugosson ja Ingemarson 2004, Ingemarson ym. 2006).

Asennetta voidaan käsitteellistää empiiristä tutkimusta varten monella eri tavalla (ks. esim. Ajen 1989, Lutz 1991, Oskamp ja Schulz 2004). Tässä artikkelissa on valittu sovellettavaksi teoria, jonka mukaan asenne muodostuu käsityksen (kognition), tunteen (emootion) ja toiminnan komponenteista (Rosenberg 1960; ks. myös Erwin 2005). Käsillä oleva tutkimus rakentuu tämän niin kutsutun kolmi-komponenttimallin pohjalle (ks. myös Tikkanen 1997). Tutkimuksessa selvitetään metsänomistajien 1) käsityksiä, joita haastattelupuheen aiheiden ja sisällön oletetaan heijastelevan, 2) emootioita metsien monimuotoisuuden turvaamista ja moni-

käyttöä kohtaan sekä 3) näihin liittyviä omaehtoisia toimenpiteitä. Kognitiokomponentti on olennainen, koska ihmisen luontosuhdetta ja metsiin liittyviä valintoja määrittävät ja suuntaavat arvot ilmenevät usein ulkopuoliselle ainoastaan ihmisen puheessa käsityksistään siitä mitä hän arvostaa ja pitää oikeana tai vääränä. Ilmaistut käsitykset eivät kuitenkaan välttämättä näy johdonmukaisesti ihmisen tunteenomaisissa reaktiossa, saati toiminnassa. Emootiot paljastavat yksilölle merkityksellisiä tapahtumia, sillä ne syntyvät reaktioina ärsykkeisiin (Allardt 1983). Konkreettinen toiminta taas on motiivien ohjaama tavoitteellista tekemistä (Hugosson ja Ingemarson 2004), jota ohjaavat olennaisesti myös päätöstilanteen konteksti ja siinä läsnä olevat virikkeet.

Tutkimuksen tavoitteena on kuvata metsänomistajien metsien monimuotoisuuteen ja monikäyttöön liittyviä käsityksiä ja tuntemuksia sekä näiden käyttömuotojen edistämiseksi omissa metsissä toteutettuja konkreettisia toimenpiteitä. Näiden avulla hahmotetaan ratkaisumalleja monitavoitteisen metsäsuunnittelun kehittämiseksi ja toimintatapoja, joiden avulla eri käyttömuodot voidaan entistä paremmin kytkeä metsien käytön päätöksenteon tarkasteluihin. Tutkimuksessa oletetaan, että yllä kuvatun rakentumismekanismen perusteella asenteisiin (ja sitä kautta toimintaan) voidaan vaikuttaa toisaalta koulutuksella, tiedotuksella ja neuvonnalla (kognitiokomponentti) ja toisaalta yksilön kokemusten kautta (emootio- ja toimintakomponentit) (ks. Rosenberg 1960). Näin voidaan muokata jo olemassa olevia asenteita tai synnyttää kokonaan uusia. Monimuotoisuuden suojelussa tarvitaan etenkin koulutusta ja tiedotusta, mutta myös sellaisia toimintatapoja, joiden kautta metsänomistajien kokemukset suojelusta olisivat myönteisempiä kuin aiemmin (mm. Hänninen ja Kurttila 2007, Tuuri ja Hannelius 2007).

2 Aineisto ja menetelmät

Tutkimuksen aineistona käytettiin syksyllä 2005 kerättyä 30 metsänomistajan haastatteluaineistoa, jonka teemoina olivat metsänomistamisen historia, arvot ja tavoitteet, metsiin liittyvät tiedot, osaaminen ja oppimishalu sekä metsiä koskeva päätöksenteko ja metsäsuunnitteluun liittyvät palveluodotukset.

Haastatellut olivat Pirkanmaan ja Pohjois-Karjalan metsäkeskuksilta tilakohtaisen metsäsuunnitelman tilanneita yksityismetsänomistajia. Haastateltaviksi valittiin harkinnanvaraisella otannalla metsänomistajia erilaisin taustoin: erityisesti tarkasteltiin vaihtelua iän, sukupuolen, tilakoon, ammattiryhmän (viljelijä, yrittäjä, palkansaaja, eläkeläinen) ja asuinpaikan (tilalla sekä tilan ulkopuolella asuvat) suhteen (ks. Hujala ym. 2007a). Tämän menettelyn taustaoletuksena oli, että vaihtelu metsänomistajien taustoissa paljastaisi myös metsänomistajuuden motiiveissa esiintyvää moninaisuutta. Tutkimushaastattelut järjestettiin metsänomistajan kotona (26 kpl), työhuoneella (3 kpl) tai kahvilan kabinetissa (1 kpl), ja ne toteutti yksi tutkija. Haastattelukeskustelut kestivät keskimäärin hieman yli tunnin, ja tekstiksi purettuna niistä kertyi noin 300 sivun laajuinen aineisto. Tätä aineistoa analysoimalla selvitettiin metsänomistajien asenteita monimuotoisuuden turvaamista kohtaan, metsien omaehtoisen suojelun motiiveja sekä omistajien metsilleen antamia arvoja. Haastatteluaineisto koodattiin, ryhmiteltiin ja analysoitiin laadullisesti monimuotoisuus-, suojelu- ja monikäyttönäkökulmasta kvalitatiivisen tutkimuksen apuvälineeksi kehitettyä ohjelmistoa QSR NVivoa (ks. Luoma ym. 2006) käyttäen.

Aineiston analyysi aloitettiin etsimällä ja luokittelemalla haastatteluaineiston puhekatkelmia hierarkkisiin kategorioihin. Analyysi jatkui tavoitteiden, arvojen, suojelumotiivien, asenteiden ja elämäntilanteen omistajakohtaisella analyysillä ja lopulta hahmottamalla näiden perusteella metsäsuunnittelun kehittämistarpeita.

Haastatteluaineiston luokittelu tuotti 341 kpl tutkimusaiheen kannalta relevanttia puhekatkelmaa. Nämä luokiteltiin 39 erilaiseen, osittain ennalta päätettyyn hierarkkiseen kategoriaan, joita täydennettiin haastattelun edetessä. Lisäksi puhetta luokiteltiin vapaisiin (ei-hierarkkisiin) kategorioihin, joita muodostui analyysin edetessä 20 kpl.

Jokaisesta metsänomistajasta kirjoitettiin myöhemmän analyysin tueksi haastattelun perusteella tiivistetty ”metsänomistajaprofiili”, jossa kuvataan lyhyesti hänen metsänomistajuutensa historiaa ja tavoitteita, päätöksentekotapoja, hänen metsiinsä liittämät arvot ja monimuotoisuuspuhe sekä suojelumotiivit ja -asenteet. Profiilia käytettiin apuna palattaessa analysoimaan tekstistä koodattuja kat-

kelmia. Analyysin perusteella muodostettiin kuva metsänomistajien suojelumotiiveista ja -asenteista sekä luokiteltiin metsiin liittyviä arvoja ja tavoitteita vertailemalla tuloksia mm. muiden kvalitatiivisten ja kvantitatiivisten tutkimusten tuloksiin.

3 Tulokset

3.1 Metsänomistajien käsitykset (kognitiotaso)

Aineisto luokiteltiin mm. Pietarisen (1987) esittämän arvojaottelun mukaisesti *luontokeskeisiin* ja *ihmiskeskeisiin* arvoihin. Luontokeskeiset arvot eivät liity ihmiskeskeiseen näkemykseen luonnosta ihmisen hyvinvoinnin välineenä tai tulon lähteenä, vaan niiden pohjalla vaikuttaa näkemys luonnosta tai sen hyvinvoinnista itseisarvona.

Aineistosta tunnistetut luontokeskeiset arvot liittyivät luonnon monimuotoisuuteen (*rikas kasvi- ja eläinlajisto*), luonnon hyvinvointiin (*mikä on luonnolle parhaaksi*) tai tiettyyn luonnon erityispiirteeseen (*arvokas luontokohde, vanha metsä*). Luontokeskeisiä arvoja ilmeni kuuden haastatellun puheesta ja yhdessä tapauksessa luonnon monimuotoisuus oli yksi tärkeimmistä metsän arvoista (tavoitteista). Jokainen luontokeskeisiä ajatuksia puheessaan ilmentänyt asetti metsilleen myös jonkinlaisia taloudellisia tavoitteita.

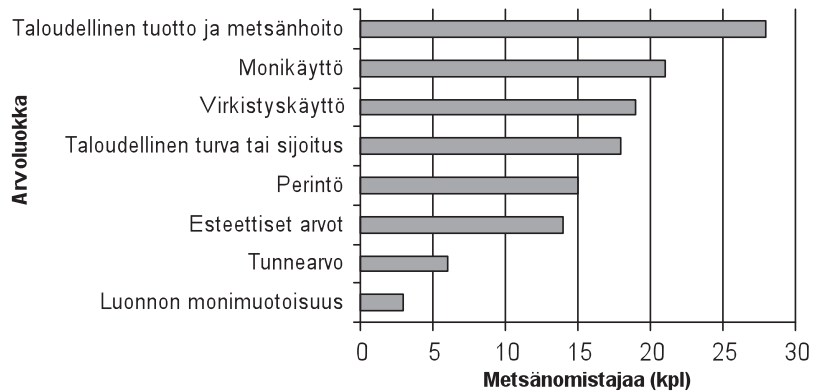
Ihmiskeskeiset arvot jaoteltiin *pehmeisiin* (humanistisiin) ja *koviin* (utilistisiin) arvoihin. Pehmeisiin arvoihin ei sisälly ajatusta taloudellisesta tai materiaalisesta hyödystä, vaan ne kuvastavat pyrkimystä henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin metsien kautta. Kovien arvojen taustalla taas on ajatus metsistä saatavasta taloudellisesta tai materiaalisesta hyödystä.

Aineistosta tunnistetut pehmeät arvot sisälsivät kaksi selvästi toisistaan eroavaa arvoluokkaa: *esteettiset arvot* ja *virikistyskäyttö*. Esteettiset arvot korostavat metsän tärkeyttä tiettyssä esim. tutussa maisemassa ja myönteisinä visuaalisina kokemuksina (luonnonkauneus). Virikistyskäyttöarvot kuvasivat metsien merkitystä henkisen ja fyysisen hyvinvoinnin lähteenä. Näistä kahdesta erottui vielä kolmas luokka: metsien *tunnearvo*, joka kuvastaa tunnesidettä omistettuihin metsiin. Tunneside saat-

toi perustua aineiston mukaan neljään eri tekijään: 1) muistot, jotka usein liittyivät lapsuusaikaan tai metsien tuttuuteen, 2) perinteet ja traditiot, esim. vahva tunneside sukutilaan tai metsätalous perinteisenä elinkeinona, 3) side synnyinseutuun tai vanhaan kotiseutuun, 4) metsän omistaminen arvona sinänsä.

Kovat arvot sisälsivät neljä toisistaan selkeästi erottuvaa luokkaa: 1) taloudellisen tuoton tavoittelu ja metsänhoito, 2) taloudellinen turva ja sijoitus, 3) perintö, sekä 4) monikäyttö, joista jälkimmäinen sijoittuu lähinnä kovien ja pehmeiden arvojen väliseen kenttään. Näistä metsien taloudellinen arvo laajasti määriteltynä oli yleisin metsille annettu arvo (kuva 1). Metsien taloudellista hyödyntämistä edustaa selkeimmin tuoton tavoittelu, mutta myös taloudellisen turvan tai sijoituksen näkökulma esiintyi haastatteluissa usein. Toimintamalliin liittyi usein hakkuutulojen säästäminen tai ajoittaminen suuriin investointeihin, ylläpitäviin menoihin taikka taloudelliseen ahdinkoon. Perintöarvon metsiinsä liitti puolet haastatelluista, joista osalle se oli tärkein metsiin liittyvään päätöksentekoon vaikuttava tekijä. Kiinteästi tähän toimintamalliin liittyi myös ajatus metsien kestävästä käytöstä ja hoidosta seuraavan sukupolven etua ajatellen sekä hakkuumahdollisuuksien säästämisestä tulevalle sukupolvelle.

Monikäyttö oli toiseksi yleisin metsiin liitetty arvo ennen virikistyskäyttöarvoa. Metsien monikäyttöön liittyivät muut metsistä saatavat tuotteet kuin myytävä puutavara, mm. marjat, sienet, riista ja saunavastat, jotka liittyivät läheisesti metsien virikistyskäyttöön sekä mm. poltto-, erikois- ja rakenuspuu, maatilamatkailu ja karjanlaidunnus, jotka selkeämmin sisältävät myös ajatuksen taloudellisesta hyödystä. Virikistyskäyttöarvoihin liittyi joukko metsiin sijoituvia tai niihin perustuvia aktiviteetteja, mutta toisaalta myös ajatus metsästä paikkana, joka tarjoaa mahdollisuuden rauhoittumiseen, rentoutumiseen ja virikistymiseen. Lukuisista virikistyskäyttömuodoista yleisimpiä olivat retkeily ja ulkoilu, sienestys ja marjastus, metsästys, rentoutuminen ja rauhoittuminen. Vähiten haastatteluista ilmeni luontokeskeisiä arvoja, joista useimmiten esiintyi luonnon monimuotoisuus. Kommentit liittyivät lähinnä luonnon monimuotoisuuteen, luonnon hyvinvointiin tai tiettyyn luonnon erityispiirteeseen.

Kuva 1. Metsille annetut arvot ja niiden esiintyminen 30 metsänomistajan haastatteluissa.

3.2 Tunteisiin perustuvat reaktiot metsien suojeluun (emootiotaso)

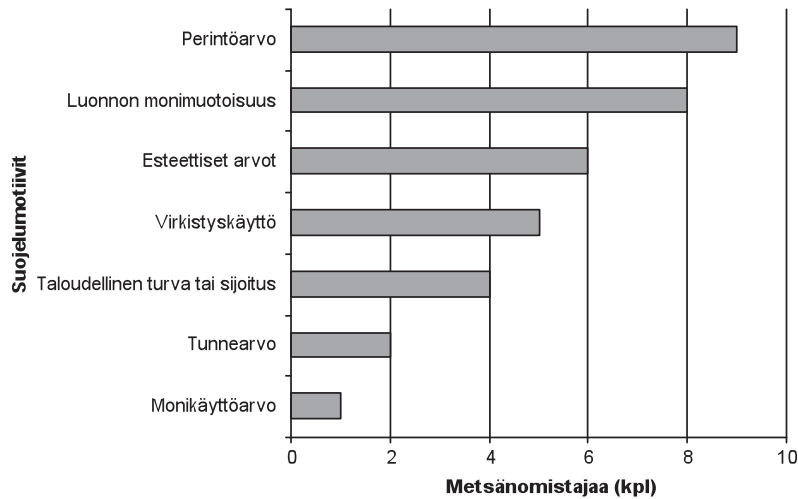
Haastateltavien suojeluasenteita tulkittiin aineistosta mm. metsien suojeluun ja monimuotoisuuteen liittyvien kommenttien perusteella. Suhtautuminen metsä- ja luonnonsuojelulakien luontokohteisiin vaihteli voimakkaasta vastustuksesta suoranaiseen huoleen kohteen säilymisestä. Metsälain arvokkaiden elinympäristöjen suojeluun suhtauduttiin enimmäkseen myönteisesti, ja moni haastateltu mainitsi maillaan sijaitsevan lakikohteita, joiden he toivoisivat olevan paremmin esillä uudessa metsäsuunnitelmassa. Suojelumuonteisuutta lisäsi kohteen vähäinen taloudellinen arvo, mahdollisuus taloudelliseen korvaukseen tai muiden arvojen merkityksen korostuminen. Näitä muita merkityksiä olivat esimerkiksi kohteen merkitys luonnon monimuotoisuudelle, kohteen maisemalliset arvot ja luonnonkauneus tai virkistyskäyttöarvo.

Kaikista kielteisimmän suhtauduttiin lakisääteisiin suojeluohjelmiin, niiden rajauksiin, keinoihin ja korvauksiin. Asenteet perustuivat kielteisiin kokemuksiin metsien suojelutoimista tai toimeentulon vaarantumisen uhasta. Lakisääteisen suojelun nähtiin mm. loukkaavan metsänomistajan omistusoikeutta ja itsenäistä päätöksentekoa. Metsänomistajien tavoitteiden ja arvojen ristiriitaisuus aiemmin käytössä olleiden suojelun toteutuskeinojen kanssa on aiheuttanut voimakkaita kielteisiä kokemuksia. Riittämättömiksi nähdyt korvaukset aiheuttivat usein

harmia, toisaalta kaikissa tapauksissa taloudellisesti käypää korvausta suojelun vastineeksi ei ollut edes ajateltavissa. Näin oli usein etenkin silloin, kun kielteisen asenteen taustalla vaikuttivat vahvat emootiot (muistot, sukutila tai omistamisarvo). Tunnearvot lisäsivät suojeluvastaisuutta nimenomaan alueen omistajuudenvaihdosta vaativan suojelun yhteydessä, mutta päinvastoin saattoivat rohkaista omistajaa vapaaehtoiseen suojeluun. Tiedonpuute suojeluun liittyvistä asioista aiheutti epävarmuutta ja kielteistä suhtautumista. Tiedon saanti lakisääteisestä suojelusta nähtiin hankalaksi ja kohteiden tunnistaminen vaikeaksi saatavilla olevan tiedon perusteella. Metsänomistajat kokivat saaneensa liian vähän tai vaikeasti ymmärrettävää tietoa niin suojeluohjelmiin kuin arvokkaisiin elinympäristöihin liittyen.

3.3 Toteutuneen vapaaehtoisen suojelun motiivit (toimintataso)

Metsien vapaaehtoinen suojelu voidaan jakaa sopimuksiin perustuvaan vapaaehtoiseen suojeluun ja omistajan omaan päätökseen perustuvaan suojeluun, jossa ei luonnollisestikaan tehdä viranomaisien kanssa erillistä sopimusta suojelun kestosta ja ehdoista. Haastatelluista metsänomistajista hiukan yli puolet on suojellut metsiään omalla päätöksellään. Kolmannes haastatelluista oli vapaaehtoisesti suojellut (jättänyt luonnontilaan) jonkun tietyn luontokohteen, joista osa oli myöhemmin tullut

Kuva 2. 30 metsänomistajan haastatteluissa ilmenneet metsien vapaaehtoisen suojelun tai päätehakkuiden lykkäämisen motiivit.

suojelluksi metsälain tai luonnonsuojelulain mukaisina arvokkaina elinympäristöinä. Osasta kohteita oli myös tehty luonnonsuojelulain mukainen suojelusopimus.

Useimmiten päätehakkuun viivästyttämisen syynä oli hakkuumahdollisuuksien säästäminen perillisille (kuva 2). Maisemallisen arvon takia metsiään oli jättänyt tai halunnut jättää hakkaamatta viidennes haastatelluista. Joskus metsiin liittyvät muistot tai tunneside saattoivat johtaa metsän suojeluun. Esimerkiksi perintönä saatuja metsiä ei hakattu yhtä mielellään kuin ostettuja palstoja, joihin tunnesidettä ei ollut syntynyt. Joissakin tapauksissa myös virkistyskäyttö antoi motiivin rauhoittaa jokin tietty alue luonnontilaiseksi.

Luonnon monimuotoisuus oli taustalla reilussa neljänneksessä oma-aloitteisia suojelupäätöksiä tai muita monimuotoisuutta edistäviä toimia. Suhtautuminen luonnon monimuotoisuuteen oli myönteistä, ja kiinnostusta moniarvoiseen ja rikasta metsälajistoa ylläpitävään metsäluonnonhoitoon esiintyi suhteellisen paljon. Monimuotoisuutta oli varjeltu tai oltaisiin kiinnostuneita varjelemaan mm. jättämällä metsään säästöpuita ja lahoppuuta, suojelemalla harvinaista kasvilajistoa ylläpitäviä luontokohteita, säästämällä harvinaiset kasvi- ja puulajit metsänhoidossa ja hoitamalla metsää ylläpitäen monipuolista kasvi- ja eläinlajistoa. Osa metsänomistajista halusi

myös välttää avohakkuita ja jättää vanhaa metsää talouskäytön ulkopuolelle.

Vanhat metsät, samoin kuin säästöpuut jakoivat haastateltujen mielipiteet kahtia. Toisille vanhat metsät olivat jo sinänsä suojeltava arvo. Suojelun perusteina mainittiin mm. vanhojen metsien esteettiset ja virkistyskäyttöarvot sekä merkitys luonnon monimuotoisuudelle. Toiset mielsivät yli-ikäisen, lahoavan metsän olevan seurausta metsänhoidon laiminlyönnistä tai syystä tai toisesta lykkääntyneistä hakkuista. Säästöpuiden jättäminen nähtiin myönteisenä asiana mm. niiden maisemallisen vaikutuksen ja lajiston kannalta. Toisaalta toiset päinvastoin kokivat säästöpuut epämiellyttävänä maiseman pilaajina.

Tietoa monimuotoisuudesta kaivattiin eri näkökulmista: joillekin motiivina oli puhdas tiedonhalu, toisille tarve tunnistaa ja säästää luontokohteet itse tekemissään metsätöissä ja kolmansille kiinnostus suojelusopimuksen tekoa kohtaan. Monimuotoisuusneuvontaa haastaa siis asiakaslähtöisyyden vaatimus, koska merkityksellisen tiedon kohde vaihtelee metsänomistajittain.

4 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

4.1 Aineiston edustavuus

Tässä tutkimuksessa analysoiduissa haastatteluissa ei alun perin pyritty selvittämään metsänomistajien suojeluun tai monikäyttöön liittyviä asenteita ja motiiveja. Tästä syystä käsillä olevaan analyysiin liittyvän ”sosiaalisesti hyväksyttävän vastauksen” ongelman (Paulhus 1984, Verkasalo 1996) voi katsoa olevan jonkin verran pienemmän kuin nimenomaisesti asenteita tai arvoja selvittämissä teemahaastatteluissa. Haastattelutilanteessa ilmenneet kommentit monimuotoisuudesta ja metsien suojelusta ovat siis verrattain spontaaneja ja siten tulkinnan kannalta voimakkaita. Spontaani kommenttien voidaan olettaa kuvaavan metsänomistajien todellisia tavoitteita ja asenteita puhtaimmillaan. Aineiston huolellinen laadullinen analyysi puolestaan voi tuottaa tietoa jopa sellaisista tavoitteista, joita metsänomistajan itsensä saattaisi kysyttäessä olla vaikea yksilöidä. Toisaalta haastateltujen voi katsoa tuoneen tässä analysoituja asioita esille enemmän tai vähemmän satunnaisesti haastattelutilanteen etenemisen ohjaamina, mikä puolestaan heikentää tulkintojen voimakkuutta.

Tulosten edustavuutta rajoittaa haastateltujen suhteellisen pieni määrä, joka on kuitenkin täysin vertailukelpoinen suhteessa vastaaviin laadullisiin tutkimuksiin (esim. Kearney ym. 1999, Hugosson ja Ingemarson 2004). Lisäksi haastateltujen valinnassa keskityttiin ainoastaan perusmetsäsuunnitelman tilanneisiin metsänomistajiin. Myös metsätalouden alueellisten erojen kannalta katsottuna aineisto on suppea, sillä edustettuina ovat vain Pohjois-Karjalassa ja Pirkanmaalla metsää omistavat; aiemmissä tutkimuksissa on tosin havaittu, ettei suomalaisten yksityismetsänomistajien keskuudessa ole merkittäviä maakuntien välisiä eroja (Karppinen ym. 2002). Erityismetsäsuunnitelman tilanneiden ja metsäsuunnitelmattomien metsänomistajien puuttuminen otannasta jättää mahdolliset aktiiviseen luonnonhoitoon tai luonnonmetsämaisuuden vaalimiseen liittyvät motiivit aineiston ulkopuolelle. Näistä rajoitteista johtuen tutkimuksen perusteella ei voida päätellä kuinka yleisiä löydetty monimuotoisuuskäsitykset,

-asenteet ja -toiminta ovat. Toisaalta tulokset antavat joitakin arvokkaita näkökulmia nimenomaan perusmetsäsuunnitelman kehittämistarpeista ja sen perusasiakaskunnan tavoitteista, jotka ovat hyvin vertailtavissa aiempiin arvoja ja asenteita selvittäneisiin tutkimuksiin.

4.2 Vertailu aiempiin tutkimuksiin

Tämän tutkimuksen havainnot tukevat aiempien metsänomistamisen arvoja ja tavoitteita selvittäneiden tutkimusten tuloksia metsien taloudellisen arvon tärkeydestä ja metsänhoidon tavoitteiden suuntautumisesta pitkälle tulevaisuuteen, samoin kuin havaintoa metsien aidosta moniarvoisuudesta metsänomistajille. Käsillä olevasta aineistosta havaitut metsien arvot ja metsänomistamisen tavoitteet olivat pitkälti yhdenmukaisia esimerkiksi Tikkasen ym. (2006) tulosten kanssa. Molemmissa tutkimuksissa havaittuja arvoja olivat mm. oman työn jäljen näkeminen metsissä, side kotipaikkaan ja lapsuusmuistoihin sekä metsänomistaminen arvona sinänsä. Muista tutkimuksista poiketen tässä tutkimuksessa esiintyi myös näkemys vanhoista metsistä itseisarvona.

Tämän tutkimuksen havainnot monimuotoisuuden ja luontoarvojen merkityksestä ovat samansuuntaisia ruotsalaisten kvalitatiivisten tutkimusten (Lönstedt 1997, Hugosson ja Ingemarson 2004) kanssa. Tulokset kuitenkin eroavat jossain määrin kotimaisten tutkimusten tuloksista. Esimerkiksi Tikkasen ym. (2006) tuloksista havainnot eroavat siinä suhteessa, että tässä tutkimuksessa luonnon monimuotoisuus ja virkistyskäyttö nähtiin metsän arvona useammin kuin heidän tutkimuksessaan, ja arvoista myös esteettiset arvot olivat vahvasti edustettuina. Myös Tuurin ja Hanneliuksen (2007) havainnoista tulokset eroavat sikäli, että heidän tutkimuksessaan metsänomistuksen tärkein tavoite oli taloudellinen turvallisuus ja vasta toissijainen tavoite puunmyyntitulot, kun taas tässä tutkimuksessa metsien arvo taloudellisena turvana oli vasta neljänneksi yleisin taloudellisen tuoton, virkistyskäytön ja monikäytön jälkeen.

Taloudelliset arvot ovat tulosten perusteella edelleen selkeästi tärkein metsien arvo. Silti metsien suojeluun suhtauduttiin enimmäkseen myönteisesti, ja metsiä oli suojeltu suhteellisen usein myös oma-

aloitteisesti. Taloudellisen arvon tiedostaminen ei siis välttämättä ole este suojelumuoniteisyydelle tai edes oma-aloitteiselle ja vapaaehtoiselle suojelulle, vaan se voisi joissakin tapauksissa jopa toimia eräänlaisena kannustimena ainakin määrääkaiseen suojeluun (esim. perinnön säästäjät). Havainnot ovat yhdenmukaisia mm. Tuurin ja Hanneliuksen (2007) tekemän havainnon kanssa siitä, että mm. metsien maisema- ja virkistysarvoja erityisen tärkeinä pitävät metsänomistajat suhtautuivat luonnonsuojeluun myönteisesti.

Myönteinen suhtautuminen metsien suojeluun ja monimuotoisuuden turvaamiseen yleensä perustui useimmiten ihmisen sisäiseen arvomaailmaan tai hyvään (ekologisen) tiedon tasoon. Suojelumuoniteisyyttä ilmeni useimmiten juuri silloin, kun metsiin liitettiin luontokeskeisiä arvoja tai pehmeitä ihmiskeskeisiä arvoja, ja suojelun ekologisia perusteita tunnettiin vähintään jonkin verran. Metsien moniarvoisuus omistajille näyttää lisäävän suojelumuoniteisyyttä (ks. myös Horne ym. 2004), ja vaikuttaakin siltä, että metsien muut arvot kompensoivat suojelusta aiheutuvia taloudellisia menetyksiä laskien suojelukynnystä ja lisäten suojelun hyväksyttävyyttä. Metsänomistajien onkin todettu ymmärtävän metsien monimuotoisuuden ainakin osin ihmiselle koituvien hyötyjen monipuolisuutena, jolloin monimuotoiset metsät tarjoaisivat puun lisäksi marjastus-, sienestys- ja virkistysmahdollisuuksia (Koskela 2004). Myönteisyyden kanssa assosioituvia arvoja ovat myös niin sanotut symboliset arvot (omistajuus sinänsä, linkki kotiseutuyhteisöön ja ylisukupolvisuus).

4.3 Monimuotoisuusneuvonta asenne- muokkaajana

Kielteiseen monimuotoisuusasenteeseen liittyi useimmiten suojeluun liittyvän tiedon puute tai epäselvyys, mikä tukee mm. Hännisen ja Kurttilan (2007) havainnot monimuotoisuusneuvonnan tarpeellisuudesta ja kehittämistarpeista. Myös haastatteluissa esiintyneet näkemykset säästöpuiden tarpeellisuudesta ja merkityksestä ovat yhdensuuntaisia Hännisen ja Kurttilan (2007) tekemien havaintojen kanssa.

Yleinen näkemys on, että monimuotoisuuden turvaamista voidaan edistää tiedotuksella ja koulutuksella, jotka voivat muokata asenteita myönteiseen

suuntaan (Erwin 2005, Hänninen ja Kurttila 2007). Useat tutkimukset ovat yhtä mieltä siitä, että metsänomistajien tiedot monimuotoisuuden turvaamisen ekologisista perusteista ovat riittämättömät ja että metsänomistajat kaipaavat niistä lisää tietoa. Myös tämän tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että metsänomistajat haluavat ja tarvitsevat lisää tietoa monimuotoisuuden turvaamisesta ja että tiedon tasolla on vaikutusta myös henkilön asenteeseen suojelua kohtaan.

Toisaalta mm. Roiko-Jokela (2000) esittää, että uudet asenteet ilmenevät ihmisten käyttäytymisessä hyvin hitaasti ja korreloivat käyttäytymisen kanssa vain heikosti. Vaikka asenne luonnonsuojelua kohtaan olisikin metsänomistajien keskuudessa periaatteessa myönteinen, ei se välttämättä johda suojelua edistäviin tekoihin. Suhtautuminen luonnonsuojelutoimiin voi muuttua sitä kielteisemmäksi, mitä enemmän ne edellyttävät välittömiä omia toimia ja uhrauksia. Ihmisen asenteiden perusteella olisi siten melko epävarmaa ennustaa ihmisen käyttäytymistä ja asennekasvatuksen hyötyjä. Ihmisen asenteisiin ja käyttäytymiseen liittyvien epävarmuustekijöiden vuoksi monimuotoisuutta edistävien toimenpiteiden tulisikin perustua useisiin erilaisiin hyväksyttäviki nähtyihin keinoihin.

4.4 Tilakohtaisen päätöstuen kehittäminen osana metsäsuunnittelua

Metsäsuunnittelun lähivuosien kehitystyössä monimuotoisuusnäkökohdat tulevat olemaan yhtenä olennaisena osa-alueena. Esimerkiksi uusien suojelukeinojen sisällyttäminen metsien käytön päätöksenteon käytännön osaksi ja omistajien monimuotoisuustiedon tason nostaminen tulevat olemaan lähitulevaisuuden suuria haasteita. METSO-ohjelman vapaaehtoisen suojelun keinot (Valtioneuvoston periaatepäätös... 2008) on todettu kokeilujen perusteella yleisesti lakisääteistä suojelua hyväksyttäväksi keinoksi, ja myös tämän tutkimuksen tulosten perusteella nämä keinot toimisivat käytännössä paremmin kuin perinteiset keinot.

Otettaessa käyttöön vapaaehtoisen suojelun keinot tulee metsänomistajien olla tietoisia suojelun koko keinovalikoimasta ja mahdollisuuksista toteuttaa niitä omalla tilallaan. Tätä tietoa nykyinen

metsäsuunnittelu ei erityistilanteita lukuun ottamatta riittävästi tarjoa, myöskään erilaisten toimenpiteiden pitkäaikaisia vaikutuksia ei suunnittelun lyhyen aikajänteen vuoksi riittävästi kuvata omistajille. Vaikutukset kuvaamalla voidaan parantaa omistajien tietotasoa ja siten ehkä myös lisätä suojelun hyväksyttävyyttä. Vaikutuksien kuvaaminen saanee omistajissa myös aikaan tunteisiin perustuvia reaktioita, joiden avulla voidaan tarkentaa metsäsuunnittelun vuorovaikutuksen etenemistä. Ehdoton lisä metsäsuunnitelman sisältöön olisikin selkeä tietopaketti vapaaehtoisista suojelukeinoista. Suunnitelman liitteenä voisi myös olla selkeä tietopaketti tilan arvokkaista luontokohteista ja säästöpuista. Vapaaehtoisten suojelukeinojen käyttöä voisi lisäksi edistää, mikäli kaikille suojelubiologisesti arvokkaille tai metsänomistajan itsensä syystä tai toisesta arvokkaiksi näkemille kohteille merkittäisiin metsäsuunnitelmaan normaalin toimenpide-ehdotuksen lisäksi tieto kohteelle mahdollisesti soveltuvasta vapaaehtoisen suojelun keinosta. Tällöin vaihtoehto ainakin olisi metsänomistajan tiedossa, jolloin hän voisi halutessaan käsitellä (tai olla käsittelemättä) metsiään tämän ehdotuksen mukaisesti.

Käytännön suunnittelua varten tulisi myös kehittää uusia metsäsuunnittelutuotteita vaihtoehtoisin painotuksin, ja näille riittävän kysynnän varmistava markkinointi ja subventio. Palvelutuotteiden työkaluiksi olisi kehitettävä ja päätöstuen käytännöiksi olisi otettava luonnonarvokaupan, maisemavuokrauksen ja vapaaehtoisten suojelusopimusten vaikutusten arviointiin soveltuvia vertailulaskelmatyökaluja (esim. Kurttila ym. 2008). Mikäli aidosti asiakaslähtöinen ja monitavoitteinen ote kyetään omaksumaan metsäsuunnittelussa, ei metsäsuunnitelma ole enää ainoastaan väline toteuttaa metsäpolitiikan linjauksia, vaan myös asiakkaalle suunnattu yksilöity tuote. Tässä tilanteessa suunnittelussa on selkeästi tuotava esille, mitkä vaiheet ja tulokset perustuvat pelkästään omistajan tavoitteisiin ja toisaalta miten yhteiskunnan tavoitteisiin pyrkiminen näkyy suunnitelmassa.

Tämän tutkimuksen tulokset tukevat käsitystä siitä, että metsät nähdään nykyään moniarvoisena kokonaisuutena. Myös metsäsuunnitelmalta toivotaan entistä useammin enemmän kuin pelkkää puuntuotantonäkökulmaa. Kuitenkin kaikki haastatellut omistajat olivat tilanneet ”perusmetsäsuunnitelman”, joka yleensä painottaa nimenomaan puuntuotantoa.

Joissakin tapauksissa normaalista poikkeava (esim. riista- tai luonnonhoitopainotteinen) metsäsuunnitelma olisi vastannut paremmin metsänomistajan haastattelussa esiin tulleita tavoitteita. Voidaan kysyä, ovatko metsänomistajat olleet tietoisia tällaisesta vaihtoehdosta tai olisiko se tuottanut heille niin paljon lisähyötyä, että he olisivat valinneet sen mahdollisesti korkeammasta hinnasta huolimatta. On toivottavaa, että METSO-ohjelman (Valtioneuvoston periaatepäätös... 2008) sisältämä linjaus luonnonhoitopainotteisen metsäsuunnitelman kehittämisestä realisoituu houkuttelevaksi ja kustannustehokkaaksi tuotteeksi, joka edistää monimuotoisuuden suojelua metsänomistajalähtöisesti. Tätä johtopäätöstä tukee myös von Boehmin (2008) kyselytutkimuksen tulos, jonka mukaan lähes kolmasosa metsänomistajista olisi valmis rajaamaan vähintään puolet metsistään varovaisen käsittelyn piiriin, mikäli tällaista luontopainotteista metsäsuunnittelua olisi tarjolla. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan vetoaminen maisema-, virkistys- ja symbolisiin arvoihin luonnonhoitopainotteisten metsäsuunnitelmien markkinoinnissa ja toteutuksessa voisi samalla edesauttaa myös monimuotoisuutta.

Jos metsäsuunnittelu tulevaisuudessa muuttuu asiakaslähtöisempään suuntaan (Tikkanen ym. 2007), on olemassa selkeä tarve metsänomistajien tavoitteita suhteellisen luotettavasti, mutta helposti ja kustannustehokkaasti ”mittaavalle” työkalulle. Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi (verkko)lomakkeella, jonka suunnitelman tilaavat omistajat täyttäisivät (esim. Lovén 1996). Samassa lomakkeessa voitaisiin kartoittaa myös suojelumyönteisyyttä ja siihen liittyviä tietotarpeita. Toisaalta, suunnitelman tilanneille voitaisiin myös lähettää tietopaketti koskien erilaisia ”räätelöityjä” suunnitelmamalleja (esim. riista-, luonto-, tai sijoituspainotteinen suunnitelma), joista metsänomistaja voisi valita hänelle parhaiten sopivan.

Monimuotoisuutta ja monikäyttöä painottavan päätöstuen kehittäminen asiakaslähtöiseen suuntaan edellyttää, että metsäsuunnittelijoille ja -neuvojille tarjotaan monimuotoisuuspäätöstuen täsmäkoulutusta. Samoin on syytä keskustella eri toimijaorganisaatioiden (metsänhoitoyhdistys, metsäkeskus, ympäristöasioiden aluehallinto-organisaatio jne.) työnjaosta ja yhteiskunnan osallistumisesta toiminnan kustannuksiin.

4.5 Jatkotutkimustarpeet

Tutkimuksen tuloksissa tilanrajat ylittävillä näkökulmilla ei ollut juuri minkäänlaista roolia, mikä kertoo alueellisen suunnittelun toimintatapojen vähäisyydestä ja mahdollisuuksien tuntemattomuudesta. Yksityismetsien ekologisten arvojen tarkastelu on kehittynyt viime vuosien aikana, mutta ilman alueellista näkökulmaa (Rakemaa 2003, Keto-Tokoi ja Heinonen 2004, Kurttila ym. 2005). Esimerkiksi alueellinen metsävarojen inventointi tuottaa kyllä metsävaratietoa alueellisesti, mutta siinä ei tarkastella maisematason näkökohtia, tilojen välisiä yhteyksiä tai tilanrajat ylittäviä arvoja (Pykäläinen ym. 2001, Kurttila ym. 2005, Tikkanen ja Kurttila 2007). Aluetason suunnittelulla on kuitenkin havaittu olevan sekä ekologisia että taloudellisia hyötyjä (Schulte ym. 2008) sekä mahdollisuuksia omistajien identiteetin ja konsensuksen vahvistamiseen (Rickenbach ja Reed 2002). Tätä olisi siksi syytä tutkia ja kehittää lisää Suomessakin (Kurttila ja Kangas 2001).

Tässä raportoitu aineisto mahdollistaa periaatteessa myös suojelupäätökseen vaikuttavien tekijöiden analyysin. Erilaisten suojelupäätösten syntymekanismien tyypittely edellyttäisi kuitenkin lisäaineistoa joko teemahaastattelujen tai kyselyn muodossa. Mielenkiintoinen erillinen tutkimuskohde olisi niiden metsänomistajien arvojen, tavoitteiden ja asenteiden selvittäminen, jotka eivät ole tilanneet metsäsuunnitelmaa. Kiinnostavaa olisi analysoida, miksi metsäsuunnitelmaa ei ole tilattu ja kuinka metsäsuunnittelua sekä monikäytön päätöstukea voitaisiin kehittää, jotta myös tämä metsänomistajaryhmä saataisiin aktivoitua. Toisaalta myös luonto- tai riistapainotteisen metsäsuunnitelman tilanneiden metsänomistajien arvojen ja tavoitteiden sekä niiden toteutumisen selvittäminen olisi hyödyllistä erityismetsäsuunnitelmien kehitystyön tueksi ja vertailukohdaksi mm. tämän tutkimuksen tuloksille. Lisäksi olisi hyödyllistä tutkia etnografisella otteella monimuotoisuuden yhteistyöverkostojen toimintaa sekä alueellisen suunnittelun prosesseja, joissa sovelletaan nykyaikaisia päätöstuki- ja osallistamismenetelmiä.

Kirjallisuus

- Ajzen, I. 1989. Attitude structure and behavior. Teoksessa: Pratkanis, A.R., Breckler, S.J. & Greenwald, A.G. (toim.). Attitude structure and function. Lawrence Erlbaum. s. 241–274.
- Allardt, E. 1983. Sosiologia 1. WSOY, Helsinki. 277 s.
- von Boehm, A. 2008. Vihreän metsäsuunnitelman kysyntä yksityismetsänomistajakunnassa. Helsingin yliopisto, metsäekologian laitos. Metsänhoitotieteen pro gradu-tutkielma. 89 s. Saatavissa: http://www.wwf.fi/www/uploads/pdf/vihrean_metsasuunnitelman_kysynta_progradu.pdf. [Viitattu 11.11.2008].
- Erwin, P. 2005. Asenteet ja niihin vaikuttaminen (suom. Ahokas, Marja). WSOY. 180 s.
- Hildén, M., Auvinen, A.-P. & Primmer, E. (toim.). 2005. Suomen biodiversiteettiohjelman arviointi. Suomen ympäristö 770. 251 s.
- Horne, P., Karppinen, H. & Ylinen, E. 2004. Kansalaisten mielipiteet metsien monimuotoisuuden turvaamisesta. Teoksessa: Horne, P., Koskela, T. & Ovaskainen, V. (toim.). 2004. Metsänomistajien ja kansalaisten näkemykset metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamisesta. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 933: 25–46.
- , Koskela, T., Kuusinen, M., Otsamo, A. & Syrjänen, K. (toim.). 2006. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman tutkimusraportti. Maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Metsäntutkimuslaitos ja Suomen ympäristökeskus. 387 s.
- Hugosson, M. & Ingemarson, F. 2004. Objectives and motivations of small-scale forest owners; theoretical modelling and qualitative assessment. *Silva Fennica* 38(2): 217–231.
- Hujala, T., Pykäläinen, J. & Tikkanen, J. 2007a. Decision making among Finnish non-industrial private forest owners: The role of professional opinion and desire to learn. *Scandinavian Journal of Forest Research* 22: 454–463.
- , Tikkanen, J. & Hokajärvi, R. 2007b. Metsäsuunnittelu sopeutuvana päätöstukipalveluna. Teoksessa: Tikkanen, J., Hokajärvi, R., Hujala, T. & Lappalainen, S. (toim.). Asiakaslähtöisyys metsäsuunnittelun kehittämishaasteena. Metsäntutkimuslaitoksen työraportteja 65. s. 36–42. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp065.htm> [Viitattu 13.11.2008].

- Hänninen, H. & Kurttila, M. 2007. Metsäluonnon monimuotoisuusneuvonnan vaikuttavuus ja kehittämistarpeet. Metlan työraportteja 57. 72 s.
- Ingemarson, F., Lindhagen, A. & Eriksson, L. 2006. A typology of small-scale private forest owners in Sweden. *Scandinavian Journal of Forest Research* 21(3): 249–259.
- Kangas, J. & Niemeläinen, P. 1996. Opinion of forest owners and the public on forests and their use in Finland. *Scandinavian Journal of Forest Research* 11: 269–280.
- & Hänninen, H. 2003. Tilakohtainen metsäsuunnittelu – metsäpolitiikkaa vai metsänomistajan päätöstukea? *Metsätieteen aikakauskirja* 2/2003: 153–156.
- Kansallinen metsäohjelma 2010. 1999. Maa- ja metsätalousministeriö. MMM:n julkaisuja 2/1999. 38 s.
- Kansallinen metsäohjelma 2015: Lisää hyvinvointia monimuotoisista metsistä. Valtioneuvoston periaatepäätös 27.3.2008. Maa- ja metsätalousministeriö. 55 s.
- Karppinen, H. 1998a. Objectives of non-industrial private forest owners: differences and future trends in Southern and Northern Finland. *Journal of Forest Economics* 4(2): 147–173.
- 1998b. Values and objectives of non-industrial private forest owners in Finland. *Silva Fennica* 32(1): 43–59.
- 2000. Forest values and the objectives of forest ownership. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 757. 55 s. + 4 artikkelia.
- 2004. Landowner attitudes and typologies in relation to forestry. Teoksessa: Pajuoja, H. & Karppinen, H. (toim.). *Proceedings of the biennial meeting of the Scandinavian Society of Forest Economics*. *Scandinavian Forest Economics* 40: 155–167.
- & Hänninen, H. 2000. Forest conservation and economic utilization: public attitudes in Finland. *Journal of Forest Economics* 6(1): 55–79.
- , Hänninen, H. & Ripatti, P. 2002. Suomalainen metsänomistaja 2000. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 852. 84 s.
- Kearney, A., Gordon, B., Kaplan, R. & Kaplan, S. 1999. Stakeholder perspectives on appropriate forest management in the Pacific Northwest. *Forest Science* 45(1): 62–73.
- Keto-Tokoi, P. & Heinonen, P. 2004. Metsien alueellinen suunnittelu ja monimuotoisuus. Teoksessa: Kuuluvainen, T., Saaristo, L., Keto-Tokoi, P., Kostamo, J., Kuuluvainen, J., Kuusinen, M., Ollikainen, M. & Salpakivi-Salomaa, P. (toim.). *Metsän kätköissä – Suomen metsäluonnon monimuotoisuus*. Edita Publishing Oy. s. 234–258.
- Koskela, T. 2004. Metsänomistajien näkemyksiä suojelukysymyksistä. Teoksessa: Horne, P., Koskela, T. & Ovaskainen, V. (toim.). *Metsänomistajien ja kansalaisten näkemykset monimuotoisuuden turvaamisesta*. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 933. s. 64.
- Kurttila, M. & Kangas, J. 2001. Alue-ekologinen suunnittelu myös yksityismetsiin? *Metsätalous* 4: 22–24.
- , Pykäläinen, J. & Leskinen, L.A. 2005. Metsäluonnon monimuotoisuuden yhteistoimintaverkostot ja yksityismetsien alueen metsäsuunnittelu. *Metsätieteen aikakauskirja* 1/2005: 33–49.
- , Leskinen, P. & Pykäläinen, J. 2008. Forest owners' decision support in voluntary biodiversity-protection projects. *Silva Fennica* 42(4): 643–658.
- Kurtz, W.B. & Lewis, B.J. 1981. Decision-making framework for non-industrial private forest owners: an application in the Missouri Ozarks. *Journal of Forestry* 79(5): 285–288.
- Kuuluvainen, J., Karppinen, H. & Ovaskainen, V. 1996. Landowner objectives and non-industrial private timber supply. *Forest Science* 42: 300–309.
- Lovén, L. 1996. Tavoitemittari yksityismetsien monitoimitteeseen suunnitteluun. Mittarin testaus Levin metsäsuunnittelussa. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 617. 44 s.
- Luoma, P., Karjalainen, T.P. & Reinikainen, K. 2006. Johdatusta tietokoneavusteiseen laadulliseen tutkimukseen – esimerkkinä NVivo 7. Teoksessa: *Metsämuuronen, J. (toim.). Laadullisen tutkimuksen käsikirja*. *International Methelp*, Helsinki. s. 416–470.
- Lutz, R.J. 1991. The role of attitude theory in marketing. Teoksessa: Kassarian, H.H. & Robertson, T.S. (toim.). *Perspectives in consumer behavior*. Prentice-Hall, Englewood Cliffs, NJ. s. 317–339.
- Lönnstedt, L. 1997. Non-industrial private forest owners' decision process: a qualitative study about goals, time perspective, opportunities and alternatives. *Scandinavian Journal of Forest Research* 12: 302–310.
- Maa- ja metsätalousministeriön metsäsuunnittelustrategia 2001–2010. 2001. Maa- ja metsätalousministeriö. Helsinki. Työryhmämuistio 2001. 13 s.
- Maa- ja metsätalousministeriön metsävaratiedon ja metsäsuunnittelun strategia 2008–2015. 2008. Maa- ja metsätalousministeriö. Saatavissa: <http://www.mmm.fi/fi/index/julkaisut.html>. [Viitattu 13.11.2008].

- Metsien suojelun tarve Etelä-Suomessa ja Pohjanmaalla. 2000. Etelä-Suomen ja Pohjanmaan metsien suojelun Tarve-työryhmän mietintö. Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö 437. 284 s.
- Metsäsektorin tulevaisuuskatsaus – Metsäneuvoston linjaukset metsäsektorin painopisteiksi ja tavoitteiksi. 2006. Maa- ja metsätalousministeriö 11/2006. 36 s.
- Niskanen, Y. 2005. Metsäsuunnitelman vaikutus metsänkäyttöpäätökseen. *Dissertationes Forestales* 10. 46 s. + artikkelit. Saatavissa: <http://www.metla.fi/dissertationes/df10.htm>.
- Nuutinen, T. & Hujala, T. 2008. Metsäsuunnittelun tulevaisuuskuva – Tilannekatsaus Kuortaneen metsäsuunnittelutapahtumasta. *Metsätieteen Aikakauskirja* 1/2008: 33–41.
- Oskamp, S. & Schultz, P.W. 2004. Attitudes and opinions. 3. painos. *Psychology Press*. s. 3–18.
- Paulhus, D. 1984. Two-component models of socially desirable responding. *Journal of Personality and Social Psychology* 46: 598–609.
- Pietarinen, J. 1987. Ihminen ja metsä: neljä perusasetusta. *Silva Fennica* 21(4): 323–331.
- 2000. Ihmislähtöiset luontoarvot ja luonnon omat arvot. Teoksessa: Haapala, A. & Oksanen, M. (toim.). *Arvot ja luonnon arvottaminen*. Yliopistopaino, Helsinki. s. 38–54.
- Pykäläinen, J., Pukkala, T. & Kangas, J. 2001. Alternative priority models for forestry planning on the landscape level involving multiple ownership. *Forest Policy and Economics* 2(3–4): 293–306.
- Rakemaa, A. 2003. Metsäsuunnittelun kehittämisstrategia – ajatuksia metsäsuunnittelun tulevaisuuden vuorovaikutushaasteista. Teoksessa: Tikkanen, J., Leskinen, L.A., Isokääntä, T. & Heino, E. (toim.). *Metsäsuunnittelun yhteistoiminnallista perustaa etsimässä*. Tuloksia yksityismetsätalouden suunnittelun kentästä. *Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja* 904: 8–10.
- Rickenbach, M.G. & Reed, A.S. 2002. Cross-boundary cooperation in a watershed context: the sentiments of private forest landowners. *Environmental Management* 30(4): 584–594.
- Ripatti, P. 2006. Structural changes in private forest ownership this decade. *TTS Institute (Work Efficiency Institute) Forestry Bulletin* 2/2006 (696). 4 s.
- Roiko-Jokela, H. (toim.). 2000. Moni-ilmeinen metsä: mielikuvia, asenteita ja arvoja metsistä ja niiden käytöstä. Jyväskylän yliopiston historian laitos ja Kopiivä Oy. 167 s.
- Rosenberg, M.J. 1960. A structural theory of attitude dynamics. *Public Opinion Quarterly* 24: 319–340.
- Saarinen, J. 1999. Luontomatkaileu metsän käyttömuotona. *Metsätieteen Aikakauskirja* 1/1999: 94–98.
- Schulte, L.A., Rickenbach, M. & Merrick, L.C. 2008. Ecological and economic benefits of cross-boundary coordination among private forest landowners. *Landscape Ecology* 23(4): 481–496.
- Schwartz, S.H. 1992. Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. Teoksessa: Zanna, M.P. (toim.). *Advances in experimental social psychology*, Vol. 25. Academic Press, San Diego. s. 1–65.
- Serbruyns, I. & Luyssaert, S. 2006. Acceptance of sticks, carrots and sermons as policy instruments for directing private forest management. *Forest Policy and Economics* 9(3): 285–296.
- Tikkanen, J. 1997. Vuorovaikutteinen oppiminen metsäsuunnittelun lähestymistapana. Tutkimusviitekehyyksen rakentamien ja kokeilu osallistavan suunnittelun tapaustutkimuksessa. Joensuun yliopisto. *Metsätieteellinen tiedekunta. Metsäsuunnittelun lisensiaattityö*. 117 s.
- & Kurttila, M. 2007. Participatory and regional approach in forest planning: present state and an ideal model for private land in Finland. Paper presented at EnTraCoP seminar in Sep. 25.–26. 2006 in Helsinki. Teoksessa: Mäkinen, H. (toim.). *Enhancing training on collaborative planning of natural resource management*. *Reports of Finnish Environment Institute* 26/2007: 112–122.
- , Isokääntä, T., Pykäläinen, J. & Leskinen, P. 2006. Applying cognitive mapping approach to explore the objective-structure of forest owners in a Northern Finnish case area. *Forest Policy and Economics* 9: 139–152.
- , Hokajärvi, R., Hujala, T. & Lappalainen, S. (toim.). 2007. Asiakaslähtöisyys metsäsuunnittelun kehittämishaasteena. *Metsäntutkimuslaitoksen työraportteja* 65. 125 s. Saatavissa: <http://www.metla.fi/julkaisut/workingpapers/2007/mwp065.htm>. [Viitattu 11.11.2008].
- Tuuri, A. & Hannelius, S. 2007. Metsänomistajien näemyksiä luonnonsuojelualueiden kaupoista: vapaaehtoiset kiinteistökaupat ja Metsähallitus suojelumaiden ostajana. *Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja*. Sarja B80. 54 s.
- Valtioneuvoston periaatepäätös Etelä-Suomen metsien

- monimuotoisuuden toimintaohjelmasta 2008–2016. Valtioneuvosto 27.3.2008. Helsinki. 13 s.
- Verkasalo, M. 1996. Values – desired or desirable? Helsingin yliopiston psykologian laitoksen tutkimuksia 17.
- Vierula, J. 2003. Metsäsuunnittelun muutos ja tavoitteet lähivuosille. Teoksessa: Saramäki, J., Tikkanen, J. & Heino, E. (toim.). Yksityismetsien suunnittelun uudet tuulet. Seminaari Ylivieskassa 26.11.2003. Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja 900: 9–12.
- Virkkala, R., Korhonen, K.T., Haapanen, R. & Aapala, K. 2000. Metsien ja soiden suojelutilanne metsä- ja suokasvillisuusvyöhykkeittäin Valtakunnan metsien 8. inventoinnin perusteella. Suomen ympäristökeskus ja Metsäntutkimuslaitos. Suomen ympäristö 395. 49 s.

63 viitettä